

Universal Declaration of Human Rights - Nzema

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

EWIADEAMRA NOLOBOLÉ MÓO FALE SONLA NWO ADENLENYIANLÉ NE MÓ LA ANWO

MÓLEBÉBO

Wó meké ala móo Maanle Maanle móo wó Eku ye anu la gyinlabele nee pepezele nee anwoadenlenyianlé a fa atianwolile, pepelile nee anzondwole ba ewiade anu la,

Wó meké ala móo menli embu sonla nwo adenlenyianlé ne mó bie amaa ɔlua zo nyelee mgbane mgbane dɔɔnwo esisi emaa menli adwenle ezekye, nee ewiade ne móo eleba móo sonla biala banyia adenle aha edweke biala móo ɔdaye ɔkulo, nee diedi biala móo ɔdaye ɔkulo ké ɔdie ɔdi na ɔnzulo la, emaa bela ye ali ké, ehye a le awienvolema anyelazo kpole kpale la,

Wó meké ala móo ɔhyia, saa benrehye sonla benremaa ɔnreho ɔnretia esisile nee atisesebeyele, ké ɔwo ké mela bó sonla nwo adenlenyianlé ne mó anwo bane la,

Wó meké ala móo ɔhyia ké bema agɔnwoleyele wó Maanle Maanle avinli kenya anyuhole la,

Wó meké ala móo Maamgbale Koyele ne anu amra éva be diedi móo wó sonla nwo adenlenyianlé ne mó, ye gyinlabele nee ye dibile nee mrenya nee mraale adenlenyianlé pepe ne mó anu la ewula sonla nwo adenlenyianlé nwo mela ne móo befele ye "Kyata" (Charter) ne anu na belie beɔo nu ké beboa beamaa menli anyia anyuhole nee tenlabele kpale wó atianwolile bóko nu la,

Wó meké ala móo Maanle Maanle móo wó Maamgbale Koyele Eku ne anu nee Maamgbale Koyele ne ébo ewóke ké bema awie biala anye azo sonla nwo adenlenyianlé nee atianwolile ne mó na beali zole kpale la,

Wó meké ala móo adenlenyianlé nee atianwolile ehye mó anwo ndelebebo kpale hyia kpole kpale maa ewókebole ne azolile anzee munlilile ne la,

Ati, Kékala

MAAMGBOLE KOYELE AYIA NE

bó nolo ké

Ewiadeamra Nolobolé Móo Fale Sonla Nwo Adenlenyianlé Nwo Ehye

le debie ko móo yelie yedo nu yemaa awie biala nee Maanle biala, amaa awie biala nee Eku biala móo dahuu keva. Nolobolé ehye kézie ye adwenle nu la abo mɔdenle alua ngilehilele nee ndetele zo yeamaa nidi ara adenlenyianlé nee atianwolile ehye mó anwo, na eza yealua ngozo ndenle zo, Maanle nee Maanle Maanle zo, yeaboa yeamaa menli móo wó Maanle Maanle móo wó Eku ne anu nee Maanle Maanle móo Eku ne sie be la anu amra amuala alie ado nu kpale na beali zole kpale.

Edwekekpóke 1

Menli muala di be ti anwo na eza noko bese wó dibile nee adenlenyianlé nu. Bele ndwenlenwo nee adwenle, yemɔti ɔwo ké bekile adiemayele bema be nwo ngoko.

Edwekekpóke 2

Sonla ko biala le adenle nyia adenlenyianlé nee atianwolile ne mó móo beva bewula Sonla Nwo Adenlenyianlé Nwo Nolobolé ehye anu la amuala bie. ɔnle ké ngakyile anzee ngilehilenu anzee nyeyenu biala móo fale menli ekpunli, menli ngakyile, nrenya anzee

raale, anee, Nyamenlezonlenle, maanyele anzee adwenle bie, Maanle anzee menli abohilele, agyapadee, awole anzee gyinlabele gyene biala anwo la bie ba.

Eza noko onke ke bekile ngakyile anzee nyeyenu biala wo maanyele, melazolile nu, anzee maanle zo gyinlabele nu wo maanle ne anzee eleka mwo sonla ne de la anu. Saa maanle ne di o ti anwo o, saa maanle gyene a nea zo o, saa onli o ti anwo o, onle ke ngakyile anzee ngilehilenu biala ba nu.

Edwekekpake 3

Owo ke awie biala nyia ngoane, fanwodi nee sonla nwo banebole.

Edwekekpake 4

Onle ke beye awie biala kanra. Owo ke betua aanrayele nee aanra edonele wo adenle biala anu.

Edwekekpake 5

Onle ke bekile awie biala nyane anzee beye ye atisesebe, amumuye anzee begua o nyunlu aze anzee betwi o nyunlu.

Edwekekpake 6

Ke mwo mela se la, eleka biala mwo awie biala lua la owo ke benwu ke odaye ole sonla.

Edwekekpake 7

Ke mwo mela se la, menli kowoti se pepe mwo onle ke ngakyile anzee ngilehilenu biala ba mela ne mwo bo be nwo bane pepe la anu. Menli kowoti le adenle nyia be nwo banebole pepe mwo ko tia ngilehilenu anzee nyeyenu mwo tia Nolobole ehye nee debie biala mwo maa zehae nyeyenu ne adenle la.

Edwekekpake 8

Sonla biala le adenle ke saa awie ye debie mwo tia anwoadenlenyanle ne mwo mwo maamule nwo mela anzee mela eva emaa ye la a, owo ke koto ne mwo pepe die ye.

Edwekekpake 9

Onle ke bekye sonla, befa sonla besie anzee beye sonla befi maanle ne anu wo meke mwo otefonle mela anzee mela emmaa adenle la.

Edwekekpake 10

Wo awie biala adenlenyanle nee ye gyima ne mwo anwo adwenlevala nwo anzee saa beka ke awie biala eye etane a owo ke koto mwo di o ti anwo na onli mogwazo la di ye edweke wo bagua nu.

Edwekekpake 11

1. Sonla biala mwo bekeha ke yeye etane mwo odi ke betwe o nzo la le adenle ka ke onze edweke ne anwo bie kyese bedi ye edweke wo bagua nu koto na koto ne bua ye fole ke mwo mela se la. Wo koto eke ne owo ke onyia ninyene mwo ofa opepe odie o nwo la kolaa.

2. Onle ke bebua sonla biala fole wo nyelee etane biala mwo wo meke mwo oyele zohane nyelee ne la enee onle etane mwo otia maanle anzee maanle maanle mela la anwo. Anzee onle ke betwe sonla ne anzo bema otele mwo bepe bedo eke ne wo meke mwo oyele etane ne la.

Edwekekpake 12

Onle ke menli fa be nloa wulowula awie feabo, ye abusua, ye sua nu edweke nu anzee onle ke bekenga ye ahelata anzee bebo ye anyiemgba besekye ye anyunlunyia. Sonla zehae le adenle maa mela ne pepe die ye anzee bo o nwo bane wo zehae akpɔsemadi ebela ne mo anwo.

Edwekekpɔke 13

1. Sonla biala le adenle o fi eleka mo o de la okotenla eleka biala mo okulo la.
2. Sonla biala le adenle o fi maanle biala anu nee ye maanle nu o maanle gyene nu na okola o sia o ba ye maanle nu.

Edwekekpɔke 14

1. Sonla biala le adenle ke saa o lenwu amanee wo ye maanle nu a okola onriandi o maanle gyene nu o maa bema ye eleka o tenla anzee bebo o nwo bane.
2. Saa amanee ne mo ahenle ne elenwu ye la enwi anzee enlua maanyele ti anzee ye nyelee ne tia Maamgbale Koyele mela ne nee ye bodane ne mo a, yemo maanle gyene ne enle adenle ke okelie ye azie anzee okelo o nwo bane.

Edwekekpɔke 15

1. Sonla biala le adenle ke o ye ekulomani.
2. Onle ke bebu ekulomani biala ke o le eyevole la. Eza noko onle ke besi awie biala mo kpɔnde ke okakyi ye ekulomaniyele la adenle wo meke mo mela emmaa adenle la.

Edwekekpɔke 16

1. Mrenya nee mraale mo bekedwu agyalehole la, saa bele duzu menli o, saa bevi duzu maanle nu o, anzee saa beko duzu asɔne o, bele adenle begya be nwo na bebo edane. Be mu nwio bele adenle pepe wo agyale nwo, wo be agyale nee be ewolehole nu.
2. Owɔ ke menli nwio ne die to nu kolaa na beagya be nwo.
3. Kunli nee yelee nee be mra a le ekpunli mo bo sua ekyekyele bo anzee ekpunli mo tele ye menli doonwo a, yemoti owɔ ke menli ekpunli ne nee maanle ne mo bewo nu la sinza be.

Edwekekpɔke 17

1. Sonla biala le adenle ke onya o ti anwo agyapadee, eza noko o le adenle ke o nee awie mo bo nu nya agyapadee.
2. Onle ke awie biala hwele ye agyapadee wo meke mo mela emmaa adenle la.

Edwekekpɔke 18

Sonla biala le adenle ke odwenle adwenle biala na onle debie biala mo okulo la, eza o le adenle okakyi ye Nyamenlezonlenle ne anzee ye diedi ne nee fanwodi, yee akee noko o le o nwo adenle ke o ngome anzee o nee menli wo bagua anzee feelera nu okile ye asɔne anzee ye diedi ne wo ngilehilele, nyelee, ezonlenle nee boenleanle nu.

Edwekekpɔke 19

Sonla biala le adenle ke odwenle na oka edweke mo okulo la; eza o le o nwo adenle ke o fa adwenle biala mo ngyegyele biala enle nwo na odua nolobole ndenle ne mo biala anu okpɔnde, otie na oka edweke okile menli na o maa be adwenle mo ngyegyele biala enle nwo a.

Edwekekpɔke 20

1. Sonla biala le adenle ko ayia anzee eku mo anzondwole wo nu la bie.

2. Ɔnle ke behye sonla bɛmaa ɔko eku nu.

Edwekekpɔke 21

1. Sonla biala le adenle boa wɔ ye maanle ne ebule nu, ɔle adenle ɔtu ɔ nwo ɔsie eke ɔmaa betu ye ɔko Melalile Ayia ne bie anzɛɛ ɔboa ɔmaa betu menli beko Melalile Ayia ne.

2. Sonla biala le adenle nyia maanle gyimayele nwo nvasoɛ wɔ ye maanle ne anu.

3. Ezuavole ne ehulolɛdeɛ ne a le Arane tumi ne a, bekile be ehulolɛdeɛ ehye wɔ meke biala nee nɔhale emadole mɔɔ awie biala nyia adenle to ye deɛ wɔ feabo nu anzɛɛ wɔ ndenle biala anu mɔɔ ngyegyeye biala enle nu la.

Edwekekpɔke 22

Awie biala mɔɔ wɔ menli ekpunli avinli la ɔwɔ ke maanle ne sinza ye eza ɔwɔ ke maanle ne dua ye mɔdenlebo nee maanle maanle moale zo, nee ke maanle ko biala ye maamule, agyapadeɛ, ezukoa, menli nee maandee gyinlabele ne si de la azo maa sonla ko biala nyia ninyene mɔɔ hyia ye anyunlunyia nee ye boɛyele nwo la.

Edwekekpɔke 23

1. Sonla biala le adenle ye gyima mɔɔ okulo la, Akee noko ɔle adenle ke ɔnyia gyima ne anwo ahunlundwole. Eza noko ɔwɔ ke maanle ne boa maa awie biala nyia gyima mɔɔ gyima ne envi ɔ sa a.

2. Sonla biala le adenle ke gyima mɔɔ ɔkeye la ɔnyia nwole ahatuale ke mɔɔ saa awie gyene a yele gyima zɔhane a anrɛɛ ɔkenyia ye la.

3. Sonla biala mɔɔ ye gyima la ɔwɔ ke nyia nwole ahatuale kpale mɔɔ ɔkola ɔfa ɔnea ɔ ye nee ɔ mra amaa be tenlabele nu aye kpale a. Eza noko ɔwɔ ke ɔnyia ezinzale ne mɔɔ maanle ne fa sinza menli la bie.

4. Sonla biala le adenle boa gyimayele Eku nu wɔ ye ehulolɛdeɛ ezinzale ti.

Edwekekpɔke 24

Sonla biala le adenle ke ɔdie ye enwomenle bie na ɔdielie ɔ nye, na ɔnyia meke ezinra mɔɔ ɔfa ɔye gyima na eza noko ɔnyia meke mɔɔ saa ɔye gyima dedee a ɔfa ɔdie ye enwomenle bie na betua ye nwole kake la a.

Edwekekpɔke 25

1. Sonla biala le adenle ke ɔ nee ɔ ye nee ɔ mra nyia tenlabele kpale mɔɔ fale be ngoane, aleɛ, edanle, dabele nee ayileyele nee ninyene mɔɔ hyia maa be la anwo. Ɔwɔ ke benyia moale wɔ meke mɔɔ benye gyima, anwonyane kebo be, bengola gyima ye, kunli anzɛɛ yele kewu, bekeye mgbanyinli anzɛɛ ɔlua ndenle bie azo bengola benne be nwo la.

2. Ɔwɔ ke mreladane nee ngakula nyia moale nee enleanle kpale. Kakula biala, saa begyale ɔ nli anzɛɛ beangya ɔ nli na beawo na beawo ye o, ɔwɔ ke benea ye anzɛɛ besinza ye ke mɔɔ ɔfeta la.

Edwekekpɔke 26

1. Sonla biala le adenle sukoa nwoma. Ɔnle ke betua nwomazukoale nwo kake biala, boɔ wɔ mɔlebebo nwomazukoale deɛ ne anwo. Ɔwɔ ke mɔlebebo nwomazukoale ne ye nhye maa kakula biala. Ɔwɔ ke menli nyia adenle sukoa mbulale nee milahyinli nee gyima nwo nwoma. Eza noko awie biala mɔɔ bo mɔdenle la kola sukoa nwoma kpole.

2. Ɔwɔ ke nwomazukoale maa awie biala tenlabele nu ye kpale na ɔmaa sonla nwo adenlenyianle nee ye atianwolile ne mɔ enilile gyinla kpundii. Ɔwɔ ke nwomazukoale maa ndelebebo, be kunlu elile nee agɔnwolɛyele ba maanle maanle avinli, menli anzɛɛ asɔne asɔne avinli na ɔboa ɔmaa Maamgbale Koyele gyima ne mɔɔ ɔledi mɔɔ ɔfale anzondwole nwo la di munli.

3. Awovolema le adenle ke bɛmaa be mra sukoa nwoma mɔɔ bekulo ke be mra ne mɔ sukoa la.

Edwekekpɔke 27

1. Sonla biala le adenle ke ɔdaye ɔye maandee nyelee biala mɔɔ beye wɔ maanle anzee sua ne azo la bie, na eza ɔnya ninyene edolɔle nee abɔdee nwo nrelebe nwo anyuhɔle nvasoe ne mɔ bie.
2. Sonla biala le adenle ke ɔnya debie mɔɔ ɔkehɛle mɔɔ fale abɔdee nwo nrelebe, nwoma anzee debie mɔɔ ɔkedolɔ la anwo banebɔle.

Edwekekpɔke 28

Sonla biala le adenle ke ɔ nee menli nee maanle maanle nu amra di ngitanwo amaa yeanyia adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ mɔɔ wɔ Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobɔle ehye anu la nwo nvasoe kpale.

Edwekekpɔke 29

1. Sonla biala le gyima ye fa maa ye menli mɔɔ ɔwɔ be avinli la amaa ɔlua zo yeahola yeanyia anyuhɔle anzee yeali munli.
2. Saa sonla biala fa ye adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ aye gyima a, enee ɔngile ke ɔle adenle ɔbulu mela zo; ɔwɔ ke ɔdi ɔ gɔnwɔ mɔ adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ eni na ɔbɔ ye ebela ke mɔɔ maanle ne mɔɔ ɔwɔ nu la mela ne mɔ mɔɔ fale benwonilile, anzondwole nee ye boeyele ne se la.
3. ɔnle ke bedua adenlenyianle nee atianwolile ehye mɔ azo beye ninyene mɔɔ ɔtietia anzee ɔbulu bodane nee ndenle ne mɔ mɔɔ Maamgbɔle Koyele ne ehyehye edo eke la azo.

Edwekekpɔke 30

Debie biala mɔɔ wɔ Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobɔle ehye anu la engyi eke ne emmaa maanle ko, anzee menli ekpunli ko anzee sonla ko angome mɔɔ ɔmaa ye adenle ɔye debie ɔsekye adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ mɔɔ behyehye bedo eke ne la a.
